

Ткаченко К. А., аспірантка, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), ms.katerina@ukr.net

Концептуалізація етичних обоснованих адвокатської практики в середньовіковій Британії

Робота посвячена дослідженню історичних обставин адвокатської етики в межах середньовікової Британії, а саме концептуалізації принципів і норм, сформованих професією юриста і відношенню до неї в суспільстві того часу. Проаналізовано положення основних статутів і ходатайств XIII–XV століть, їх етично-культурне підґрунтя і різні інтерпретації цих документів в роботах сучасних англійських дослідниць. Здійснено спробу актуалізувати застосування класичного досвіду адвокатської етики як основи становлення сучасної етично свідомої професії.

Ключові слова: адвокатська етика, обов'язок, довіра, моральність, право, суспільство.

* * *

УДК 297/1:396.2

Гладченко С. В.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи Інституту інноваційної та післядипломної освіти, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), vesta_odessa@mail.ru

Черних І. Д.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса)

ФЕМІНІЗМ В АРАБСЬКОМУ СВІТІ: ОЦІНКИ ТА ІСТОРИЧНІ РЕАЛІЇ

Аналізується сучасний науковий дискурс довкола так званого «жіночого питання» в ісламі. Розглядається круг проблем, пов'язаних із стереотипними уявленнями про цілком «безправне» положення мусульманок, а також виявляються витoki їх формування. Також викладається альтернативні точки зору на вказану проблему, як учених-мусульман так і їх європейських колега, а також розглядається питання про концепцію рівності в ісламі в порівнянні із західним його розумінням. У основі дослідження лежить метод аналізу робіт по гендерній проблематиці в ісламі. В роботі головною думкою є те, що саме явище ісламського фемінізму з'явилося наприкінці минулого сторіччя, та головним його недоліком є неприйняття цього терміну у зв'язку з тим, що цей термін розглядається через вжиття європейських стандартів. Автор наводить приклади, які доводять що сьогоденний ісламський фемінізм є досить актуальним і впроваджується з урахуванням соціокультурних традицій.

Ключові слова: іслам, фемінізм, права жінок, гендерні відношення.

На сьогодні права жінок в ісламі, безумовно, є дуже важливою і актуальною темою для знатного числа науковців. Фактично, сам рух народився на рубежі 20–30 рр. XX сторіччя. Домінуюча думка цієї першої хвилі розвитку фемінізму розглядається науковцями у контексті прийняття європейських стандартів. Цей процес набував сили в руслі просвітництва та національно-визвольної війни. Детальний інтерес к цієї проблеми виник тільки після Другої світової війни, коли почався процес становлення арабських держав. Лише к 80–м рокам XX сторіччя стало очевидно, що є таке явище як ісламський фемінізм.

У XXI ст. значно посилилась міжнародна зацікавленість до особливостей ісламської культури і ісламського права, до прийнятого в ісламській традиції розуміння прав людини. При цьому особливий інтерес завжди викликав питання про становище жінки в ісламі. Саме ця тема виявилася в фокусі найгострішої політичної дискусії, пов'язаної з впливом глобалізації на різні країни світу і взаємодією культур і цивілізацій. Нерідко аргумент, що в ісламі не визнається гендерна рівність, що жінки-мусульманки займають в ньому незмінно підпорядковану позицію, застосовувався в політичному протистоянні ісламських країн і світових держав Заходу.

Захисники і прихильники ісламу теж беруть активну участь в цій дискусії, стверджуючи, що саме в рамках цієї релігії найбільш гармонійно дотримується баланс гендерних ролей, що жінка-мусульманка, на відміну від жінок з сучасних країн Заходу, соціально і економічно захищена, не може бути об'єктом сексуальної експлуатації, користується повагою і шановується.

Однак аналіз цієї ідеологічної дискусії дозволяє зрозуміти, що, при наявності високого ступеня солідарності мусульман між собою, їх уявлення про роль і місце жінок в суспільстві, в сім'ї, в релігійних організаціях можуть істотно відрізнятись.

Присутнє і вкрай консервативне трактування прав жінок-мусульманок, яке прив'язує їх виключно до домашньої сфери, й, навпаки, думка про те, що іслам дає жінці широкі можливості для самореалізації і забезпечує, принаймні потенційно, правову і культурну базу для справжньої гендерної рівності.

Більш того, дедалі помітнішою стає така школа думки, як ісламський фемінізм. Саме це поєднання слів породило вже чимало дуже цікавих текстів, які руйнують стереотипи і про іслам як релігію, і про фемінізм як рух і теорію. Само так, як іслам аж ніяк не є релігійно непримиренним і нетерпимим консерваторів (хоча, звичайно, є серед мусульман і такі люди), так і фемінізм, хоча і зародився свого часу як жіночий рух в Західній Європі і США, давно вже переступив регіональні рамки і став відкритий не тільки прихильникам «західних цінностей» і «демократії західного зразка». Більш того, сучасний фемінізм дуже чутливий до культурних відмінностей і має вже свою, автентичну історію розвитку в самих різних країнах [1].

Представники ісламського фемінізму це представники як країн, де іслам є основною релігією, так і тих країн, де мусульмани складають менш чисельну частину населення. Деякі з них в даний час працюють в західних університетах, але, в будь-якому випадку, всі вони – мусульмани, високо цінують свою релігію і свою ідентичність. У той же час кожен з них розуміє те, що об'єднання феміністських ідей є – досить важко вживати, адже навіть саме слово «фемінізм» викликає у багатьох мусульман відторгнення, асоціюючись з чимось далеким, що нав'язується ззовні, хто має відношення до вестернізації і культурному імперіалізму. Значну цінність для осмислення соціально-політичних процесів в арабському світі, представляють праці американської дослідниці: спеціаліста з гендерних досліджень Марго Бадран, Головним лейтмотивом робіт цього автора є теза про те, що в ісламських країнах стає більше жінок, які ідентифікують себе з релігією. При цьому, зростає їх грамотність та політична самосвідомість. Дослідниця акцентує увагу на формуванні ісламської жіночої теології. Мусульманські феміністки, як підкреслює авторка, пропонують власне тлумачення священного тексту, що дозволяє боротися проти дискримінації в мусульманському сімейному праві. Саме в ісламському фемінізмі вони бачать реальний виклик ісламському фундаменталізму.

Автори, які зараховують себе до ісламського фемінізму, рішуче відстоюють право на своє власне розуміння цього терміну, розглядаючи його як інтелектуальний і політичний інструмент для модернізації і демократизації саме своїх країн, спираючись на найбільш людську і творчу частину ісламської традиції, «протестуючи

проти того факту, що жінки були виключені з фізичного і дискурсивного простору ісламу» [1]. Так, наприклад, професор арабської філології Міріам Кук стверджує, що прихильність ісламським фемінізму являє собою певний тип ідентичності, окремих випадок по відношенню до більш широкої ідентичності мусульманки. Адже насправді мусульманином може називати себе будь-яка людина, якщо він або вона живе в мусульманському суспільстві та культурі, навіть без обов'язкового дотримання всіх його норм і цінностей. Мусульмани можуть бути людьми світськими, які час від часу дотримуються певних ритуалів (наприклад, пост в місяці Рамадан), але не моляться регулярно. Вони можуть бути і ісламістами, присвячуючи своє життя створенню ісламської держави, іноді – войовничими методами.

Міріам Кук в своїй роботі визначає, що ісламські феміністки – це жінки–мусульманки, які виступають з критикою загального аспекту ісламської історії чи герменевтики і роблять це від імені мусульманських жінок, стверджуючи їх право поряд з чоловіками брати рівну участь у справах справедливого людського суспільства» [1]. На нашу думку – це визначення представляється ключовим для розуміння принципів ісламського фемінізму.

Необхідно підкреслити, що таку позицію, звичайно, можуть займати не тільки жінки. Серед чоловіків–мусульман, і навіть серед ісламських теологів, є такі, хто цілком поділяє і підтримує ці погляди, що підтверджують, зокрема, роботи відомого індійського мусульманського автора, директора Інституту ісламських досліджень в Мумбає, Ашгара Алі Інженера. Незважаючи на відмінність позицій з багатьох питань і інтенсивні внутрішні дискусії, представляється можливим виділити основні риси, які відрізняють ісламський фемінізм від інших напрямків інтелектуального аналізу.

По–перше, це розуміння ісламу як відкритої, творчої, багато в чому революційної релігійної системи. Щоб підкреслити ці його якості, ісламські феміністки дуже часто апелюють до його витоків, «до початку Хіджри, коли Пророк міг бути коханцем і лідером, якому були чужі всі ієрархії, коли жінки займали своє місце в якості безперечних партнерів в революції, яка зробила мечеть місцем, відкритим для всіх, а громаду і будинок – храмом для дебатів», – пише один з найяскравіших і відомих авторів, що належать до цього напрямку думки, марокканський соціолог Фатіма Мерніссі [2]. Феміністки підкреслюють, що іслам спочатку був гуманістичною теорією, багато в чому сприяв пом'якшенню моралі в арабському світі, і, зокрема, – захисту прав жінок. Величезну роль в ісламі відігравали ідеї рівності і солідарності серед одновірців. Однак згодом політичні еліти нерідко прагнули перетлумачити принципи цього початкового, тобто демократичного, ісламу на свою користь, затверджуючи свою владу і могутність. Багато в чому це стосувалося і положення жінок. Мерніссі пише про жорсткі політичні маніпуляції, що перетворюють сенс багатьох тез ісламу в прямо протилежний: «Не тільки справжнім хочуть керувати імами і державні діячі з метою забезпечення добробуту мусульман: вони здійснюють повний контроль над мусульманом і керують їм замість всіх нас, чоловіків і жінок. Насправді вони намагаються керувати пам'яттю і історією» [2]. Так поступово склалися «традиції ненависті до жінок», спочатку ісламу далекі.

Своє завдання ісламські феміністки вбачають у тому, щоб очистити цей справжній, аутентичний іслам, зв'язаний безпосередньо з ім'ям і діяльністю пророка Мухамеда, від подальших політичних нашарувань, що накопичилися в ході боротьби чоловічих еліт за владу.

По–друге, можна говорити про пильну увагу ісламських феміністок до священних текстів, особливо до тих їх фрагментів, які грають ключову роль у визначенні статусу і прав жінок в мусульманському суспільстві. Зрозуміло, що це притаманно всім мусульманам: ісламська традиція передбачає точне дотримання не тільки духу, але й букв Корану і Суні. Але в даному випадку хотілося б підкреслити: хоча ісламський фемінізм, безумовно, відноситься до модернізаційних напрямків мусульманської релігії, яка передбачає, що іслам як відкрита система може і повинен реагувати на зміну історичних, політичних, соціальних обставин. Ці зміни не передбачають, що якісь фрагменти священних текстів можуть вважатися такими, що не відповідають обставинам і просто відкинуті. Усі вони актуальні і мають сакральне значення. Інше справа, що може бути переглянута їх традиційна інтерпретація. З приводу інтерпретації текстів в ісламі цілком допустима дискусія, і багато авторів вживають свої власні дослідження з духовних або правових питань. Роботи ісламських феміністок пропонують різні стратегії цих досліджень. Так, наприклад, Фатіма Мерніссі звертає увагу на те, що трактуючи один з важливих хадісів, що приписують Пророку, а саме: «ті, хто довіряють свої справи жінці, ніколи не дізнаються, що таке процвітання», стала через не цілком надійне джерело. Згідно з правилами ісламського джерелознавства це не може вважатися надійним джерелом хадісів [2].

Мерніссі закликає мусульман бути об'єктивними і пильними, оскільки «маніпуляція священними текстами стала структурною характеристикою практики влади в мусульманських країнах. Оскільки будь-яка влада, починаючи з VII сторіччя, за посередництва релігії можуть, відстоюючи свої інтереси, фальсифікувати традиції» [2].

Іншою стратегією є аналіз історичного, а іноді і ситуативного контексту появи того чи іншого хадіса або аята. Так, наприклад, аят про дарування хіджабу (Коран 33:53), як показує Мерніссі, було виголошено Пророком в конкретній побутової ситуації, коли йому докучали настирливі гості. Цілком можливо, що його слід трактувати не як фундаментальну необхідність розділяти завісою (хиджабом) чоловіків і жінок, а як необхідність охорони приватного життя [2].

Ліза Хаджар, розбираючи контекст появи відомого аята, який дозволяє чоловікові вдарити дружину за непокору (Коран 4:34), вказує на те, що домашнє насильство в VII сторіччі серед арабських племен було повсякденною практикою. Заборонити його цілком навряд чи було реальним завданням навіть для Пророка, оскільки це абсолютно суперечило звичаям цього часу. Однак, якщо вдуматися, цей аят не стільки санкціонує право чоловіка вдарити дружину, скільки його обмежує, дозволяючи чоловікові застосувати фізичне покарання тільки після того, як вона не почула його декілька разів. Посилаючись на думку впливового ісламського богослова Аль-Хібру, Хаджар стверджує, що Коран, навпаки, наклав обмеження на загальноприйнятну практику побиття дружин і трансформувати її в символічний акт: побиття не

повинно стати нормою подружніх відносин, воно повинно бути зведене до мінімуму, якщо його не вдається уникнути повністю [3].

В якості третьої стратегії можна назвати уважний аналіз самого семантичного поля священних текстів. Арабська мова, тим більше його давня версія, відрізняється великим багатством відтінків сенсу, і це теж створює можливість для різних інтерпретацій окремих аятів. Інженер застосовує цю стратегію до дуже відомого аяту 34 сури 4 Корану, який часто вважається базовим для обґрунтування переваги чоловіків над жінками в ісламі. Дійсно, аят починається словами «Чоловіки стоять над дружинами», але, наполягає Інженер, слід сприймати цю фразу цілком, адже далі йдеться: «Чоловіки стоять над дружинами за те, що Аллах дав одним перевагу перед іншими, і за те, що вони витрачають зі свого майна» [4]. Завдяки цим рядкам стає очевидним, що «перевага», яку Аллах дав одним над іншими (наприклад, чоловікам над жінками), не є перевагою за ознакою статі. Причина – соціальні функції, які виконуються тими чи іншими. Оскільки чоловік заробляє гроші і витрачає їх на жінку, він, в силу цього факту, знаходить функціональну перевагу над жінкою» [5].

Зараз жінки теж працюють і заробляють гроші, більш того, Інженер погоджується з феміністськими аргументами про те, що жіноча праця по дому теж повинна враховуватися як економічно продуктивна, а не як собою зрозумілий обов'язок. «Якщо чоловіки заробляють гроші, то жінки виконують хатню роботу, і в цьому сенсі вони як би взаємодоповнюють один одного. Така позиція цілком виправдана і повинна відстоюватися», – вважає Інженер [5].

В цьому контексті цікавою є глава книги Мерніссі, яка присвячена хіджабу. Мерніссі показує, що насправді хіджаб має кілька смислових вимірів: перше – візуальне, «приховує від погляду»; друге – просторове, «окреслити кордон»; третє – етичне, «відноситься до розряду заборонених речей». Таким чином, робить висновок дослідниці, ми маємо справу одночасно з матеріальними та відчутними категоріями з розділу почуттів або відчуттів і абстрактної реальністю у вигляді ідей. Крім іншого, хіджаб – ще й важливе поняття суфійської філософії, де воно має негативний сенс, позначаючи завісу неввічливості, що відокремлює людину від пізнання Бога [2, р. 91].

Всі без винятку автори–теоретики вказують також на те, що при тлумаченні текстів Корану і Суні, а тим більше при формулюванні на їх основі правових норм, треба враховувати не тільки конкретні фрагменти тексту, а й їх загальний зміст. Наприклад, Башарат Тайяб нагадує, що аят, дозволяючий полігамію, не можна розглядати без іншого аяту, який говорить: «І ніколи ви не в змозі бути справедливими між дружинами, хоча б і хотіли цього. Не ухилийтесь же всім ухиленням, щоб не залишити її точно висячою» [Коран 4: 128]. Таким чином, робить висновок автор, полігамія розглядається в Корані не як те, що може собі дозволити будь–який матеріально забезпечений чоловік, а як виняток і соціально відповідальний захід [6, р. 178].

Азіза Аль–Хібру наполягає на тому, що «найкращим прикладом підтвердження концепції гендерної рівності служить тлумачення Адама і Єви в Корані. В Корані затверджується, що обидві статі були незалежні, і не

відображена ідея, ніби б Єва створена з ребра Адама ... Навіть створення першої людини, чоловіки або жінки, не відображено в Корані спеціально, що підтверджує наші ідеї, оскільки в Корані (на відміну від іудейської і християнської релігії), не надається значення тому, яку створив Бог спочатку» [7, р. 33].

Таким чином, можна говорити про те, що ідея гендерної рівності, рівної важливості чоловіків і жінок, мусульман і мусульманок перед обличчям Всевишнього задано самим контекстом ісламу та відповідає його справжньому духу.

Національні традиції, що зв'язані з нормами власне ісламу, часто стають невиразні. Ми вважаємо, що в цьому і є проблема, тому що звичайні традиції, нерідко дискримінаційні по відношенню до жінок, отримують статус священних, нібито пов'язаних з законом ісламу, до якого насправді не мають ніякого відношення. Так, наприклад, в дуже цікавому дослідженні французького антрополога Хабіби Фатхі, показано, що в реальному житті іслам є частиною народної релігії, де читання Корану має сусідство з лікуванням, головними авторитетами виступають не так мулли й імами, скільки місцеві аскакали, і релігійні знання передаються не тільки через медресе, а й просто від батька до сина, а іноді – і від матері до дочки. Це далеко не завжди погано, тому що в цьому народному ісламі жінки можуть мати певний духовний авторитет, і з його допомогою здійснюється їх включення в релігійне життя, в різні форми духовного спілкування. Але в тих випадках, коли традиції виявляються жорсткіше норм шариату (наприклад, в питанні вибору майбутнього чоловіка для дівчини при фактичній забороні розлучення, навіть в разі домашнього насильства), не можна допускати, щоб вони освячувалися авторитетом ісламу [8].

Багато жінок в ісламських країнах хочуть мати вихід з тієї ситуації, самі вони багато років практично не брали участь в дискусіях, що визначають їх місце в політичному, культурному та релігійному житті. Важливим фактором, що підштовхнув їх включення в ці дискусії, став розвиток нових інформаційних технологій. Доступ до Інтернету критично важливий саме для мусульманок, тому що, згідно з звичаям, багато хто з них не так багато часу проводять поза стінами свого будинку і мають мало можливостей брати участь в суспільних процесах, з'являтися в публічному просторі.

Також джерелом натхнення для мусульманок служать й соратники Пророка, жінки, що стояли поруч з ним біля самих витоків ісламу: його дружини Хадіджа і Айша, його улюблена дочка Фатіма і багато інших. Всі вони користувалися великим авторитетом у його сподвижників, висловлювали свої думки з релігійних і політичних питань, боролися за те, щоб його вчення не піддавалося спотворенню. Згодом, за століття розвитку «чоловічого ісламу», їх образи відійшли на задній план, хоча їх заслуги перед новою релігією були великі, їм довіряв сам Пророк.

Для ісламських країн також дуже важлива тема нав'язування розвиненими країнами Заходу, в першу чергу США, своїх політичних і культурних зразків. Як говорилося вже на початку цієї статті, особливо гостро стоїть це питання по відношенню до ісламського фемінізму, бо його представниць нерідко звинувачують як раз в тому, що вони вносять в культуру ісламських країн чужу їм західну ідеологію гендерної рівності.

Однак аналіз текстів ісламських феміністок говорить про те, що ці звинувачення навряд чи можна вважати

справедливими. Ісламський фемінізм в першу чергу спрямований на розвиток солідарності саме між жінками–мусульманками, що мають загальний досвід і подібні завдання. Одна з глав книги Хаджар так і називається: «Уміння сказати «ні» універсалізму». Під універсалізмом тут розуміється ідеологія неоколоніалізму, нав'язування свого впливу, в тому числі і у вигляді готових ідеологічних форм. Але, з іншого боку, як пише Кук, «... західні цінності ... повинні розумітися неупереджено, беручи до уваги їх і негативні, і позитивні сторони» [1, р. 46]. Хаджар наполягає «провести чітке розмежування між культурою і насильством проти жінок» [3, р. 12], оскільки в деяких консервативних ісламських країнах є тенденція підносити протидію прав жінок як захист соціальних традицій або релігійних переконань. Така постановка питання для ісламського фемінізму, звичайно, є неприйнятною.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що роботи авторів, які вважають себе послідовниками ісламського фемінізму, аж ніяк не відтворюють західні зразки. Вся їх увага прикута до своєї ідентичності, до своєї культури, до коректної інтерпретації текстів своєї релігії. Ніхто з них не висловлює ніякої зневаги або неповаги до ісламу, навпаки, вони бачать в ньому передову релігію, творчий і гуманістичний потенціал. Будучи релігією рівності і солідарності, іслам не повинен служити посиленню влади еліт і придушення індивідуальності одних людей на користь інших – в тому числі й в галузі гендерних відносин.

Список використаних джерел

1. Cooke Miriam. Women Claim Islam. – New York: Routledge, 2001. – P. 27, 32, 51.
2. Mernissi Fatima. The Veil and the Male Elite: A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam. – Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1991. – P. 13, 98, 18, 124.
3. Hajjar L. «Religion, State Power and Domestic Violence in Muslim Societies: A Framework for Comparative Analysis». – Law & Social Inquiry, 29 (2004). – P.1–38.
4. Коран, 4:34. // Koran, 4:34.
5. Engineer Asghar A. The Rights of Women in Islam. – London: Hurst and Company publishing house, 1982. – P. 59. 62.
6. Taayab B. «Idealising Harem: In Service of French Feminist Theory» // The International Journal of the Humanities. – Vol.5, iss.1. – P.177–182.
7. Al-Hibri A. «Redefining Muslim Women's Roles in the Next Century», in Democracy and the Rule of Law. – Congressional Quarterly, 2001. – P. 33, 21–22.
8. Фатхі Х. «Гендер, освіту і права жінок в мусульманському контексті: приклад Узбекистану», Гендерна освіта і права жінок в мусульманському контексті. Гендерна програма посольства Швейцарії. – Ташкент, 2009. // Fathi H. «Gender, osvitu i prava zhinok v musul'mans'komu konteksti: pryklad Uzbekystanu», Genderna osvita i prava zhinok v musul'mans'komu konteksti. Genderna programa posol'stva Shvejcarii'. – Tashkent, 2009.
9. Badran M. Between Secular and Islamic Feminisms: Reflections on the Middle East and Beyond / M. Badran // Journal of Middle East Women's Studie. – 2005. – №1. – P.6–29.

Gladchenko S. V., candidate of historical sciences, associate professor, Department of social work of the Institute of innovative and postgraduate education, Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Ukraine, Odessa), vesta_odessa@mail.ru

Chernih I. D., candidate of historical sciences, assistant professor of world history, Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Ukraine, Odessa)

Feminism in the Arab world: the assessment and the historical realities

The purpose of this article is to acquaint with some basic ideas of the most influential and interesting authors, working in the tradition of Islamic feminism. The author defines the concept of urgency and insists interpretation of this issue. In the

main idea it is that the phenomenon of Islamic feminism appeared at the end of the last century, and its main disadvantage is the rejection of the term due to the fact that this period was considered through the adoption of European standards. The author provides examples that prove that Islamic feminism today is very relevant and implemented taking into account socio-cultural tradition.

Keywords: Islam, feminism, women's rights, gender.

Гладченко С. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры социальной работы Института инновационного и последипломного образования, Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова (Украина, Одесса), vesta_odessa@mail.ru

Черных И. Д., кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории, Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова (Украина, Одесса)

Феминизм в арабском мире: оценки и исторические реалии

Целью данной статьи является ознакомление с некоторыми базовыми идеями наиболее влиятельных исследователей, работающих в области исламского феминизма. Автор определяет понятие и настаивает на актуальности этого вопроса. В работе главной мыслью является то, что само явление исламского феминизма появилось в конце прошлого столетия, и главным его недостатком является неприятие этого термина в связи с тем, что он рассматривался в контексте принятия европейских стандартов. Автор приводит примеры, которые доказывают, что сегодня исламский феминизм является весьма актуальным и используется с учетом социокультурных традиций.

Ключевые слова: ислам, феминизм, женские права, гендерные отношения.

* * *

УДК 150

Гасанов Э. Л.,
кандидат исторических наук, Гянджинское
отделение Национальной академии наук
Азербайджана (Азербайджан, Гянджа),
el-hasanov@mail.ru

ОБ ИЗУЧЕНИИ ПРОБЛЕМЫ ЖЕНСКОЙ СВОБОДЫ (НА ОСНОВЕ ПОЭМЫ НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ «СЕМЬ КРАСАВИЦ»)

Низами даёт понять, что если властитель не отвечает своему основному предназначению, то грош ему цена. О грехе, подобно сильному онагру, бумерангом вернулась к кровожадному ловцу. Образ Бахрама, как негативного примера прожигателя жизни, в этом плане несёт определённую воспитательную роль. Катализатором событий, которые завершились ожидаемой развязкой, стало «железная» рабыня.

Ключевые слова: женская свобода, кровожадный ловец, властитель.

(статья друкується мовою оригіналу)

Как известно, по охвату глобальных проблем, среди которых смысл мироздания и человеческая жизнь, возможность гармонии между властьюдержащими и народом, связь между обществом и природой, миссия и назначение индивида на земле, придаёт поэмам Низами из «Пятерицы» характер многоплановости и многоценности. Четвёртая поэма из этого цикла «Семь красавиц», явилась прогрессивной вехой как в истории художественной и эстетической мысли Востока, так и в освещении вопросов гендерного равновесия между полами. Поэт–мыслитель не случайно отводит в произведении большое место женским образам, символизирующим как основные части света, так и преимущественную их мудрость в сравнении с мужскими образами поэмы.

Помимо царственных наложниц Бахрам–гура, автор особо выделяет образ одной из рабынь, посвятив ей отдельную часть «Бахрам и рабыня». Идеино–художественный анализ свидетельствует о том, что в сопоставлении с другими женскими образами, способность рабыни. Фитны сеять смуту в мыслях своего